

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ АТРИБУТИВ ОЦІНКИ

У статті розглянуто засоби вираження функціонально-семантичного класу атрибутів оцінки як одного з основних виразників аксіологічних категорій у сучасній англійській мові

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до проблем функціональної семантики, зокрема до розподілу аксіологічної лексики за функціонально-семантичними класами з урахуванням синтаксичного і прагматичного аспектів. Мета дослідження полягає у встановленні форм матеріального вираження функціонально-семантичного класу атрибутів оцінки як одного з основних виразників аксіологічних категорій у сучасній англійській мові. Відомо, що означення (атрибут у загальному сенсі) може бути виражене прикметником (a short rest); займенником (your father); числівником (five dollars); дієприкметником I, II (a sleeping beauty, muttered words); герундієм (shaving soap); іменником (a service station, our expert's opinion); надслівними конструкціями (стягненнями субстантивних словосполучень і речень) (a five-hundred-dollar-a-week contract, a 'tomorrow we die' feeling) (J. Galsworthy).

Але засоби вираження атрибутів оцінки обмежені прикметником, дієприкметником, іменником, надслівними стягненнями. Атрибути оцінки не можуть бути виражені займенником, числівником і герундієм.

У препозиції до ядерного слова засобами вираження атрибутів оцінки є:

1. Прикметники

а/ прості:

Look at those **good** millionaires; aren't they gentlemen? (M.Twain). /.../ she said twice to Brody, "Wasn't that a **nice** evening!" (P.Benchley). As Mr. Dolphus Raymond was an **evil** man I accepted his invitations reluctantly (H.Lee). Gladys Simpkins, his princess, was a **cheap** Cockney girl /.../ (S.Sheldon).

б/ похідні:

I thought I should burst with amazement! Such a cruel, **heartless** charge (M.Twain). /.../ the tears were not yet dry in his **beautiful** eyes (O.Wilde). "This is perfectly **monstrous** weather" (O.Wilde). "You are really an **admirable** tonic, much better than what Sir Andrew prescribes for me /.../" (O.Wilde).

в/ складні, представлені моделями:

N + N :

"That's what they come to us for - our glorious, **rock-bottom** neutrality. We're managerial consultants/.../" (I.Shaw).

N + A :

"I suppose you exempt your own **lily-white** product from this ruination business" (A.J.Cronin). **Ice-cold** passion/ And a bitter breath/ Adorned the bed/ of Youth and Death (L.Hughes).

N + PI :

My adventures as a social poet are mild indeed compared to the **body-breaking, soul-searing** experiences of poets in the recent fascist countries (L.Hughes).

A + N :

Wellesley College was a very **high-class** college (J.D.Salinger). I had met Terry the evening before. He is a **low-key, thoughtful, attractive** young man /.../ (A.Hotchner).

A + A :

And she looked up at him with her **sad-sweet, poor-white** smile (J.Baldwin).

A+P I:

I saw a slim **good-looking** man of about thirty-five or forty (H.Robbins). Maya found the four of them sitting at a table beneath a **sweet-smelling** pine (J.Michael).

A + P II :

He had a regular, **clean-cut** profile, and his features were delicate, sensitive, strong (S.Sheldon).

A + N + -ed :

He'd rather have a **good-hearted** young woman than a perfect grammarian /".../ (A.J.Cronin). "We're in the middle of the twentieth century. You can't be **thin-skinned** nowadays /.../" (A.J. Cronin).

N + N + -ed:

The lazy, laughing South / With blood on its mouth. / The sunny-faced South, / Beast-strong, / **Idiot -brained** (L.Hughes).

P II + N + -ed :

Hold fast to dreams / For if dreams die / Life is a **broken-winged** bird / that cannot fly (L.Hughes).

Adv. + A :

".../ Sadie was really quite a sweet girl. ".../You realize of course that it's just coming out, about you and this **quite-sweet** little girl /.../" (J.O'Hara).

not + Adv. + A :

My pumpkin had one round eye and one triangular eye and a **not -very-bright** witchy smile (R.Brautigan). He wore a yellow linen jacket and a black bow-tie over a **not-too-clean** shirt (V. Canning).

Adv. + P II :

Those **finely-shaped** fingers could never have clutched a knife for sin (O.Wilde). /.../ his bulk and powerful shoul-

ders were slimmed by an **impeccably-cut** suit (J. Michael).

Num. + N :

The rain kept people off the streets, not that there were ever many people wandering around at one o'clock in the morning in this **one-horse** town (J.H. Chase).

Pron. + A :

"You've married a **no-good** fortune-hunter /.../" (S.Sheldon).

При описі структури англійських складних прикметників варто особливо зупинитися на моделі N + -like.

Статус морфеми -like дотепер визначається лінгвістами неоднозначно. Питання полягає в тому, чи представляє вона собою суфікс похідного слова або ж слово-компонент складного слова.

Деякі лінгвісти прийшли до висновку, що окремі морфеми, у тому числі -like, можуть мати змішаний статус, тобто мати якості дериваційних суфіксів і кореневих морфем. М. Марчанд називає такі морфеми напівсуфіксами [1: 290; 2: 96].

Відповідно до іншої точки зору, морфема -like являє собою звичайний суфікс [3 : 121]. Це знаходить безпосереднє відображення в сучасній лексикографії: " -like suff утворює від основ іменників прикметники зі значенням подібний, що нагадує; має характерні риси /того, що позначено основою/: childlike /простий, безневинний, щирий/ як дитина; gentlemanlike властивий джентльменові; що поводить по-джентельменськи; ghostlike подібний до духу, примари; warlike войовничий, військовий; womanlike жінкоподібний, жіночний; maidenlike дівочий, дівоцький" [4 : 801].

Нарешті, існує ще одна точка зору, що -like чітко відрізняється від суфіксів, будучи типовою кореневою морфемою, тобто словом-компонентом у складі складного слова:

"... необхідно ще раз підкреслити, що вільна коренева морфема, яка трапляється в зв'язаній позиції в складі основи як один з її морфів, розглядається нами як компонент складного слова /.../. Такими одиницями є, зокрема, "напівсуфікси" Г. Марчанда -worthy, -monger і -like, повнозначні морфеми з вільною дистрибуцією в основі, що принципово відрізняє їх від справжніх суфіксів" [5:25].

Слід зазначити, що трактування -like як повнозначної морфеми (компонента складного слова) дотепер зберігається в ряді лексикографічних робіт. Див., наприклад, наступну дефініцію:

like adj. identical, equal, or nearly equal in any respect; similar, resembling; suiting, befitting (often in compound adjs as ladylike) [6 : 762].

Отже, розрізняються три точки зору на статус компонента -like :

а/ вільна коренева морфема, повнозначна частина складного слова; б/ напівсуфікс; в/ звичайний дериваційний суфікс.

Існує думка про те, що ці дефініції не виключають, а взаємно доповнюють одна одну, тому що морфема -like носить чітко виражений поліфункціональний характер.

В.П.Сасіна пропонує розрізняти чотири функції морфеми

1/ формант-оформлювач фрази (словосполучення); 2/ напівсуфікс; 3/ дериваційний суфікс;

4/ напівсуфікс-корелят сполучника [7 : 67-68].

У функції напівсуфікса -like виступає як корелят прийменника like. Приєднуючись до похідної основи, -like утворює незліченну безліч okazіональних слів для потреб конкретної ситуації. Близькість цього напівсуфікса до прийменника like підтверджується методом трансформації:

A trigger-like arrangement ---> the arrangement is (or acts) like a trigger; spirelike poplars ---> the poplars are like spires; hay-like hair ---> one's hair is like hay.

При виконанні ролі дериваційного суфікса -like майже цілком утрачає семантичний зв'язок із прийменником like. Прикметники з таким суфіксом, коли вони виступають у ролі атрибута, характеризують іменники-ядра словосполучень опосередковано, порівнюючи їх не з предметами похідної основи, а з якостями або ознаками цих предметів. Трансформації наведеного вище типу в цьому випадку неможливі:

A bull-like gesture --/--> * the gesture is like a bull; fish-like eyes --/-->

*one's eyes are like fish; monkey-like roguishness --/--> *one's roguishness is like a monkey.

Безумовно, не всі прикметники моделі N + -like належать до аксіологічної лексики. Проте багато хто з них завдяки інгерентній або потенційній семі оціночності в компоненті-іменнику являють собою атрибути оцінки, у яких морфема -like може виступати як у функції напівсуфікса /а/, так і у функції дериваційного суфікса /б/:

а) James /.../ had allowed his heavy, **sausage-like** body to rest flat on the pavement /.../(A.Christie).

б) /.../ all was **deathlike** silence, save the beating of one's own heart (J.K.Jerome). Blondes, brunettes, large **cow-like** eyes with a peasant dullness in them (R.Chandler).

З огляду на поліфункціональний характер морфеми -like і наявність у ній категоріальних ознак, що не завжди дозволяють розглядати її як дериваційний суфікс, вважаємо правомірним позначити її терміном суфіксоїд. Модель N + -like варто зарахувати до моделей складних слів (порівн. складні іменники із суфіксоїдами типу -man, -tree і т.п.).

2. Дієприкметник I і II / у функції препозитивного атрибута підлягають ад'єктивізації [8 : 131-132]:

/There were/ two actors in the scene, the man in his thirties and a young blonde girl with a **stunning** figure (S.Sheldon). Lane noticed a faded but **distracting** enough lipstick streak on the lapel of Serenton's camel's-hair coat (J.D.Salinger).

He atones for being occasionally somewhat **over-dressed**, by being always absolutely **over-educated** (O.Wilde). "If only we could get rid of our **cursed** apathy /.../" (A.J.Cronin).

3. Іменники /у загальному і присвійному відмінках/:

Walter Gassner still had the clear-cut, boyish, **movie-star** handsomeness(S.Sheldon). She had a **model's** legs, slim and curvy, and nicely, moderately tanned (D.Campbell).

4. Надслівні одиниці зі структурою словосполучення /а/ або речення /б/ різних видів, що представляють собою словостягнення [9 : 35-36, 40]:

a) Her hair /.../ smelled just the way it always had, a good, clean, well-washed, **little-girl-ready-for-a-party** smell (R.P.Warren). Her Highness arrived in style /.../ with Wog Notable in native dress, **fashion-plate-from-Paris** wife, and junior edition of same (A.Christie).

b) "/.../ If you two ever get around to the small-talk department, don't come up with that "**I-loved-you-when-I-was-a-little-girl**" routine. She might stab you..." (J.Susann).

Перспективним напрямком подальших досліджень ми вважаємо визначення засобів вираження функціонально-семантичних класів предикативів і релятивів оцінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Н. Marchand. The Categories and Types of Present-day English Word-formation.- 2d Ed. – Munchen: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1969. – 545 p.
2. Arnold I.V. The English Word. – М.: Higher School Publ. House, 1986. – 295 p.
3. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. – М.: Изд-во лит. на иностр. языках, 1957. – 287 с.
4. Большой англо-русский словарь / Под ред. И.Р. Гальперина и Э.М. Медниковой. – 4 изд. М.: Русский язык, 1987. –Т. 1 – 1038 с., Т. 2 – 1072 с.
5. Зятковская Р.Г. Суффиксальная система современного английского языка. – М.: Высш. школа, 1971. – 187 с.
6. Chambers Twentieth Century Dictionary / Ed. by A.M.Macdonald. – Bombay – New Delhi: Allied Publ. Ltd., 1977. – 1649 p.
7. Сасіна В.П. До питання про поліфункціональний характер морфеми -like // Мовознавство. – 1977. – № 3. – С. 67-68.
8. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A University Grammar of English. – М.: Vyssaya skola, 1982. – 391 p.
9. Квеселевич Д.И. Интеграция словосочетания в современном английском языке. – К.: Вища школа, 1983. – 84 с.

Матеріал надійшов до редакції 1.04.2004 р.

Соловьёва Л.Ф. Средства выражения атрибутов оценки.

В статье рассматриваются средства выражения функционально-семантического класса атрибутов оценки как одного из основных выразителей аксиологических категорий в современном английском языке.

Solovyova L.F. Means of Expression of Attributes of Evaluation.

The article focuses on the means of expression of the functional-semantic class of attributes of evaluation as one of the main classes that express positive and negative axiological categories in Modern English.